

și Euripidis, poeticii», iar în vremea lui Zorobabel a trăit «Darie, feciorul lui Istaspu» și «Platon filosoful» (f. 17, col. II), la care a învățat Aristotel (f. 18, col. II). Cit privește istoria Greciei și a Romei, multe din amănuntele pe care le redă în text nu sînt întîlnite în *Cărțile Macabeilor* din *Vechiul Testament*, în care este redată istoria poporului evreu din epoca corespunzătoare și din timpul ocupației romane în Palestina, ci în Cronografe. Astfel ne vorbește despre Alexandru Macedon, despre ocuparea Greciei și a Egiptului de către romani, de primul triumvirat și de luptele dintre triumviri (amintește și de regimul politic al Romei de la întemeiere pînă la imperiu, f. 20v, col. I), de Octavian August și de Tiberiu. Relatînd domnia lui Octavian August, Antim Ivireanul amintește de prorocia Sibilei relativă la nașterea lui Hristos (f. 21v, col. I).

Cum textul Cronografelor n-a fost publicat încă în limba română, ne-am folosit în cercetarea și stabilirea surselor de inspirație ale lui Antim de manuscrisul românesc 2609 din colecția Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România care cuprinde, pe cele aproape 1000 de pagini, textul unui atare Cronograf de tipul Danovici. Menționăm doar cîteva din ideile esențiale ale textului, incluse și în ms. 2609. De pildă, filozofii greci pe care îi amintește Antim sînt menționați în Cronograful nostru la f. 110; despre Palamed, alcătuitorul slovelor grecești, ms. 2609 face mențiune la f. 119; legende în legătură cu Nabucodonosor, cu Darius și cu Mandana le întîlnim la f. 100, respectiv 103; despre începuturile Romei se vorbește în ms. 2609 la f. 123v etc.

Este drept că Antim Ivireanul s-a folosit și de unele scrieri istorice și religioase, pe care le amintește deseori, fapt care dovedește cultura temeinică pe care a avut-o.

Cît privește concepția istorică a lui Antim, aceasta nu iese, firește, din limitele idealismului epocii sale. El nu pune la îndoială adevărul cărților istorice ale *Vechiului Testament*, în care legenda se împletește cu fantasticul, și nici scrierile celor doi istorici din antichitate, deseori citați de el (a căror principală sursă de inspirație rămîne același *vechi Testament*). Iosephus Flavius și Philon. Antim Ivireanul nu ia și nu poate lua poziție față de afirmațiile istoricilor menționați, sau față de textul Cronografelor. Pentru el critica izvoarelor se mărginește la a constata dacă există sau nu deosebiri între cărțile istorice ale *Vechiului Testament* și celelalte lucrări consultate, cum face, spre pildă, la f. 16, col. I, unde menționează textual:

«În vremea acestui Sedechia s-au sfîrșit împărăția Iudei, care au ținut 514 ani și 4 luni și 8 zile, după cum zice Iosif istoricul. Iar din Cartea Împărățiilor nu s-a adunat mai mulți decît ani 500».

Și pentru el, ca și pentru toți istoricii din orînduirea feudală, istoria popoarelor se confundă cu aceea a stăpînitorilor acestor popoare. Exploatarea, pe care o vede și o subliniază adeseori în *Predicile* sale, nu face nici măcar obiectul unei aluzii în textul, de altfel interesant, al acestei opere. Ca mitropolit, explică neajunsurile unor popoare (care sînt robite) sau ale unor personaje istorice, ca pedepse pentru păcatele săvîrșite, însușindu-și punctul de vedere teologic al istoricilor și operelor folosite.

Trebuie remarcat însă interesul pe care l-a arătat Antim Ivireanul istoriei generale vechi, creînd această istorie prescurtată, cu numeroase elemente de cronologie, într-o limbă românească aleasă, adevărat monument lingvistic.

În ansamblu privind lucrarea, nu putem trage concluzia că ea este produsul unui om obișnuit să gîndească exclusiv după înguste canoane bisericești. Fără îndoială că Antim Ivireanul a respectat, ca prelat, biserica și nu s-a abătut de la dogmele ei, dar ca om cult, sfera preocupărilor sale era mult mai largă. Pe el îl interesa tot atît de mult, ca și treburile religioase, ce anume s-a întimplat în Grecia sau la Roma în vremea cutărui preot sau profet izraelitean, ce anume spune cutare istoric al antichității comentînd cărțile *Vechiului Testament*, sau cît teme se poate pune pe o legendă biblică, pe care biserica o înlătură, afurisind.

Textul începe cu o *Povestire pre scurt pentru zidirea lui Adam*, din care nu lipsește mențiunea celor doi istorici pe care i-a cercetat: Iosephus Flavius¹ și Philon², cum nu lipsesc nici mențiunile legendelor în legătură cu *Vechiul Testament*. Iată cum redă legenda lemnului crucii, intrată în literatura noastră populară:

«Pre acest Sith zic unii cum că l-au trimis Adam cînd au bolnăvit să meargă în Raju să-i aducă din lemnul vieții, dară nu i s-au dat voc, ci numai i-au dat ingerul lemn de finic. Și cînd s-au întors înapoi au găsit pre Adam mort și au sădit lemnul acela la mormîntul lui Adam, de spre cap, carele s-au făcut copaci mare. Și după acîta, zic istoriile, să-l fie pus Solomon la lucrul curților lui ce-au făcut, pre carele zic să se fie răstignit și H<risto>s. (Iară eu nu o țiu să fie aceasta adevărată)»³.

¹ Iosephus Flavius, *Opera... De antiquitatibus judaicae*, libri XX, Frankfurt, 1617, 879 p.

² Philonis Judaei, *Opera exgetica in libros Mosi*, ... Antverpiae, 1614, 811 p.

³ Cf. N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I, Buc., 1929, p. 122-136. Vezi și L. Răa, *Iconographie de l'art chrétien*, t. II, partea I, (Iconographie de la Bible, Ancien Testament), Paris, 1957, p. 101.